

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	فصل اول: اصطلاح‌شناسی مرجع
۳	بخش مرجع
۳	منابع مرجع
۵	کتابدار مرجع
۶	گفتمان (مصاحبه) مرجع
۷	کار مرجع، خدمت مرجع
۹	فرایند مرجع
۹	کتابخانه مرجع
۹	پرسشهای نظری
۱۰	فصل دوم: فرهنگهای لغات، واژه‌نامه‌ها و قاموسها
۱۱	سیر تاریخی فرهنگ‌نویسی در ایران
۱۱	فرهنگهای پیش از اسلام
۱۱	فرهنگهای پس از اسلام
۱۳	فرهنگهای معاصر
۱۵	انواع فرهنگها به طور کلی
۱۵	انواع فرهنگهای عمومی
۱۷	پرسشهای نظری
۱۸	پرسشهای عملی
۱۹	فصل سوم: فرهنگهای اختصاصی زبان فارسی
۲۰	انواع فرهنگهای اختصاصی زبان فارسی
۲۵	ملاکهای ارزشیابی

صفحه	عنوان
۲۸	پرسشهای نظری
۲۸	پرسشهای عملی
۳۰	فصل چهارم: فرهنگهای عمومی و اختصاصی زبان عربی
۳۱	فرهنگهای عمومی عربی به عربی دوران پیشین
۳۴	فرهنگهای عربی به عربی دوران معاصر
۳۵	فرهنگهای عربی به فارسی
۳۷	برخی فرهنگهای مطرح دیگر
۳۷	فرهنگهای اختصاصی زبان عربی
۳۸	فرهنگهای مربوط به استعمال لغات (کاربردی)
۳۹	فرهنگهای عربی مربوط به اختصارات
۳۹	فرهنگ مربوط به مترادفها و متضادها
۴۰	ملاکهای ارزشیابی
۴۰	پرسشهای نظری
۴۱	پرسشهای عملی
۴۲	فصل پنجم: دایرةالمعارفها و دانشنامهها
۴۶	تحول دایرةالمعارف نویسی در ایران
۴۶	دایرةالمعارف فارسی غلامحسین مصاحب
۴۸	دایرةالمعارفهای مخصوص کودکان و نوجوانان
۴۹	انواع دایرةالمعارفها
۵۱	ملاکهای ارزشیابی
۵۶	فصل ششم: دایرةالمعارفهای عمومی فارسی
۵۶	دایرةالمعارفهای عمومی فارسی دوران قدیم
۵۸	دایرةالمعارفهای عمومی فارسی دوران معاصر
۶۱	دایرةالمعارفهای مخصوص کودکان و نوجوانان
۶۳	پرسشهای نظری
۶۴	پرسشهای عملی
۶۵	فصل هفتم: دایرةالمعارفهای عمومی زبان عربی
۶۵	دایرةالمعارفهای عمومی عربی دوران قدیم

صفحه	عنوان
۶۸	دایرةالمعارفهای عمومی عربی دوران جدید
۶۹	پرسشهای نظری
۷۰	پرسشهای عملی
۷۱	فصل هشتم: کتاب شناسیها
۷۲	اهمیت کتاب شناسیها در پژوهش
۷۴	انواع کتاب شناسیها
۸۱	برخی از کتاب شناسیهای معتبر یک زبانه و چندزبانه گذشته نگر
۸۲	ملاکهای ارزشیابی
۸۳	پرسشهای نظری
۸۳	پرسشهای عملی
۸۵	فصل نهم: زندگینامه ها، شرح حالها و سرگذشت نامه ها
۸۶	زندگینامه نویسی در جهان اسلام
۸۷	زندگینامه نویسی در ایران
۸۸	انواع زندگینامه ها
۹۱	معرفی زندگینامه های فارسی
۹۴	معرفی زندگینامه های عربی
۹۶	زندگینامه های اختصاصی عربی
۹۷	ملاکهای ارزشیابی
۹۹	پرسشهای نظری
۹۹	پرسشهای عملی
۱۰۱	فصل دهم: منابع مرجع فوری، پاسخگوی سریع و منابع مرجع آماده
۱۰۲	انواع منابع مرجع فوری
۱۰۸	ملاکهای ارزشیابی
۱۰۹	پرسشهای نظری
۱۱۰	پرسشهای عملی
۱۱۱	فصل یازدهم: منابع جغرافیایی
۱۱۵	انواع منابع جغرافیایی
۱۱۶	۱. نقشه ها
۱۱۷	۲. اطلسها

صفحه	عنوان
۱۱۹	۳. فرهنگهای جغرافیایی
۱۲۰	۴. جاینامه‌ها
۱۲۱	۵. راهنماهای مسافرتی
۱۲۲	ملاکهای ارزشیابی
۱۲۴	پرسشهای نظری
۱۲۴	پرسشهای عملی
۱۲۶	منابع و مآخذ
۱۲۷	نمایه اشخاص
۱۳۳	نمایه عنوان
۱۴۰	کتاب‌شناسی منابع معرفی شده درون متن

مقدمه

شناخت منابع مرجع و استفاده از این منابع در انجام دادن کارهای پژوهشی به وسیله پژوهشگران و همچنین کتابداران مرجع در پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی مخاطبان بخش مرجع و راهنماییهای استفاده از این منابع از سالهای دور مورد توجه کتابخانه‌های عمومی، دانشگاهی، تخصصی و سایر انواع کتابخانه‌ها بوده است. بخشهای مجموعه‌سازی، کتابداران مرجع و متخصصان کتابداری کوشیده‌اند با شناسایی و انتخاب مناسب این دسته از منابع، مجموعه‌ای مفید و قابل استفاده برای مراجعان به کتابخانه‌ها فراهم کنند. بدیهی است هر قدر این منابع به لحاظ کیفی و محتوایی ارزشمند، به لحاظ تاریخی روزآمد و از نظر کاربردی مورد استفاده بیشتری داشته باشند، کتابخانه‌ها، به خصوص بخش مرجع آن، در ارائه خدمات به مخاطبان توفیق بیشتری خواهند یافت.

بدین سبب در برنامه‌ریزیهای درسی دانشگاهی گروههای کتابداری و اطلاع‌رسانی، دروس مرجع در مقاطع مختلف جایگاه ویژه‌ای داشته و دارند. در هر مقطعی نیز متناسب با نیاز، دروس مختلف مرجع تدریس می‌شود. «مرجع‌شناسی عمومی فارسی و عربی» یکی از این دروس است که معمولاً در دوره‌های کاردانی و کارشناسی ارائه می‌شود. هدف از تدوین این کتاب دسته‌بندی منابع مرجع عمومی و بحث در مورد هر کدام از این دسته‌بندیها و تقسیم‌بندیهای مربوط به آنها و معرفی منابع مرجع عمومی پایه و مهم فارسی و عربی و توضیح و شرحی مختصر درباره هر کدام از آنهاست؛ به گونه‌ای که دانشجویان با نام و محتوای اطلاعاتی هر منبع آشنا شوند و سپس با طرح تعدادی پرسش قابل‌بازایی از منابع معرفی شده و با توجه به شناخت قبلی از منبع خاص به جستجو برای یافتن پاسخ پرسش بپردازند. به عبارتی دانشجویان ابتدا با منابع مهم و کاربردی مرجع آشنا می‌شوند و سپس با انجام دادن تمرین و کار با منابع، مهارتهای بازایی اطلاع از آنها را نیز به دست می‌آورند. در معرفی منابع تلاش شده است نمونه‌هایی که شکل الکترونیک آنها وجود دارد به

همراه آدرس دسترسی به آنها نشان داده شود. بدیهی است تغییر احتمالی آدرسها پس از تألیف مسئولیتی را متوجه نویسندگان این اثر نخواهد کرد.

در تهیه اطلاعات این کتاب از منابع مرجعی که اساتید بزرگوار این رشته نگاشته‌اند و همچنین متون دیگری که اساتید دیگر رشته‌ها نوشته‌اند بهره فراوان گرفته شده است. این منابع در بخش انتهایی کتاب آمده‌اند. این اثر را به پیشگامان و اساتید بزرگوار مرجع در ایران شادروان پروین انوار (استعلامی)، که الفبای مرجع را از او آموختیم، و نوش‌آفرین انصاری، همراه همیشگی که رهنمودهای ایشان به دانشجویان همواره مفید، اثرگذار و مستمر است، تقدیم می‌نماییم. امید است این تلاش اندک تا حدودی کمبود منابع انتشاریافته در این بحث را جبران کند.

انتظار دارد استادان محترم و همکاران ارجمند دانشگاهی که عهده‌دار تدریس دروس مرجع‌اند با دیدی نقادانه به بررسی این اثر پردازند و کمبودها و کاستیهای موجود را به نگارندگان متذکر شوند.

من الله توفیق

محمود شمس‌بُد

دکتر نشانه پاکدامن